

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЩОДО ЗБОРУ ТА ОБЛІКУ ЄДИНОГО ВНЕСКУ НА ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ

ПОПОВА Лілія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та кредиту Харківського національного університету будівництва та архітектури

УДК [347.73:336.23] (477)

В статье раскрыты задачи и функции органов Государственной фискальной службы Украины по сбору и учету единого взноса на общеобязательное государственное социальное страхование. В ней исследовано обеспечение погашения обязательств плательщиков единого взноса путем оптимального вмешательства в их хозяйственную деятельность с помощью применения законодательно установленных механизмов и процедур.

Ключові слова: *Державна фіскальна служба України, збір та облік єдиного внеску, Податковий кодекс України, Пенсійний фонд України, фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування*

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 1 березня 2014 року [4] було ліквідовано Міністерство доходів і зборів України та створено Державну фіскальну службу України, Положення про яку затверджено постановою Кабінету Міністрів України № 236 від 21.05.2014 року [3]. І саме на Державну фіскальну службу України покладаються обов'язки з адміністрування та контролю єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Проблемам вдосконалення діяльності податкових органів України присвячено багато праць вітчизняних науковців, таких як О.М. Бандурка, О.О. Бандурка, А.В. Головач, Ю.Б. Іванов, М.П. Кучерявенко, О.В. Покатаєва, Л.А. Савченко, В.І. Теремецький, О.П. Угровецький та інші. Але

впровадження багатьох реформаторських змін, у тому числі передбачених Податковим кодексом України, потребує нових підходів до вирішення цих питань.

На сьогоднішній день реалізація державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування покладається на Державну фіскальну службу України, що є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України. Тому метою статті є окреслення окремих напрямків діяльності органів Державної фіскальної служби України щодо збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Адміністрування (віз англ. Administration) у широкому розумінні – це організаційна розпорядча діяльність керівників і органів управління, яка здійснюється шляхом наказів та розпоряджень [6, с. 33]. Тому адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування – це процес, який за допомогою однієї ідеї поєднує комплекс заходів, спрямованих на забезпечення виконання законодавчих та нормативно-правових актів щодо єдиного внеску. Об'єктом такого адміністрування є процес узгодження й погашення зобов'язань зі сплати єдиного внеску його платниками. Метою адміністрування є забезпечення погашення зобов'язань платників єдиного внеску шляхом опти-

мального втручання в їхню господарську діяльність через застосування законодавчо встановлених механізмів і процедур.

А оскільки реалізація державної політики з адміністрування єдиного внеску покладається на органи Державної фіскальної служби України, то основні принципи діяльності адміністрування цих органів регламентує розділ II Податкового кодексу України [1]. Зокрема, цим розділом Кодексу встановлюється:

- порядок обліку платників та подання звітності;
- правила надання консультації;
- порядок визначення зобов'язань платників та механізми їх погашення;
- регламентується порядок проведення контрольних перевірок та оскарження рішення контролюючих органів;
- встановлюється відповідальність за порушення законодавства, контроль за дотриманням якого покладається на органи фіскальної служби та інше.

Більш детально завдання та функції Державної фіскальної служби України щодо обліку та збору єдиного внеску визначені у Законі України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [2]. Так, відповідно до статті 12 цього Закону, основними завданнями Державної фіскальної служби України є забезпечення адміністрування єдиного внеску шляхом його збору, ведення обліку надходжень від його сплати та здійснення контролю за платою єдиного внеску.

Відповідно до покладених завдань Державна фіскальна служба України:

- 1) аналізує та спільно з Пенсійним фондом України та фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування прогнозує надходження коштів від сплати єдиного внеску;
- 2) забезпечує збір та ведення обліку надходжень від сплати єдиного внеску;
- 3) здійснює контроль за дотриманням законодавства про збір та ведення обліку єдиного внеску, правильністю нарахування, обчислення, повнотою і своєчасністю сплати єдиного внеску;
- 4) встановлює форми, строки і порядок прийняття та обробки звітності, зокрема в

електронній формі, від платників щодо нарахування, обчислення та сплати єдиного внеску за погодженням з Пенсійним фондом України та фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування;

5) формує та веде реєстр страхувальників Державного реєстру, здійснює заходи щодо забезпечення доступу до даних Державного реєстру відповідно чинного законодавства;

6) узагальнює практику застосування законодавства про збір та ведення обліку єдиного внеску;

7) надає роз'яснення з питань застосування законодавства про збір та ведення обліку єдиного внеску;

8) укладає з розташованими за межами України підприємствами, установами, організаціями (у тому числі міжнародними) договори про добровільну участь працюючих у них громадян України.

При виконанні своїх функцій органи фіскальної служби мають право:

1) отримувати безоплатно від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання і від фізичних осіб – підприємців відомості про нарахування, обчислення і сплату єдиного внеску, а також інші відомості, необхідні для виконання органами фіскальної служби своїх функцій;

2) проводити перевірки на підприємствах, в установах і організаціях, у фізичних осіб – підприємців бухгалтерських книг, звітів, кошторисів та інших документів про нарахування, обчислення та сплату єдиного внеску, достовірності відомостей, поданих до Державного реєстру України, отримувати необхідні пояснення, довідки і відомості (зокрема письмові) з питань, що виникають під час такої перевірки.

Документальні та камеральні перевірки проводяться органами фіскальної служби у порядку, встановленому Податковим кодексом України;

3) вимагати від керівників та інших посадових осіб підприємств, установ і організацій, а також від фізичних осіб – підприємців усунення виявлених порушень

законодавства про збір та ведення обліку єдиного внеску;

4) вилучати в установленому законодавством порядку у підприємств, установ і організацій, фізичних осіб – підприємців копії документів, що підтверджують заниження розміру заробітної плати (доходу) та інших виплат, на які нараховується єдиний внесок;

5) ініціювати застосування до платників єдиного внеску судових процедур банкрутства;

6) застосовувати фінансові санкції, передбачені чинним законодавством;

7) стягувати з платників несплачені суми єдиного внеску;

8) порушувати в установленому законом порядку питання про притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні законодавства про збір та ведення обліку єдиного внеску;

9) у разі виявлення фактів порушення порядку нарахування, обчислення і сплати єдиного внеску звертатися в установленому законом порядку до відповідних правоохоронних органів;

10) здійснювати інші функції, передбачені законодавством.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 9 березня 2011 року [5], перевіряти платників єдиного внеску можуть також Пенсійний фонд України та його територіальні органи шляхом проведення планових та позапланових перевірок. Такі перевірки проводяться органами Пенсійного фонду України за місцезнаходженням платника або у приміщенні відповідного органу Пенсійного фонду України на підставі даних бухгалтерських книг, звітів, кошторисів та інших документів.

Періодичність проведення планових перевірок органами Пенсійного фонду України визначається з урахуванням ступеня ризику від провадження господарської діяльності. Для платників єдиного внеску суб'єктів господарювання встановлюється три ступені ризику – високий, середній та незначний, зокрема:

1) до платників єдиного внеску з високим ступенем ризику належать суб'єкти господарювання, що:

– використовують працю найманих працівників без нарахування єдиного внеску;

– зменшують у звітності суму нарахованого єдиного внеску за попередні періоди більше ніж на 20% загальної суми;

– порушують установлені строки сплати єдиного внеску більше ніж на 365 днів;

2) до платників єдиного внеску із середнім ступенем ризику належать суб'єкти господарювання, що:

– здійснюють нарахування єдиного внеску у розмірі, меншому на 10 – 20% суми за останні 12 місяців;

– порушують установлені строки подання звітів та відомостей, строки сплати єдиного податку на 180 – 365 днів;

– допускають помилки та неузгодженості у звітах і відомостей більше ніж на 25% суми нарахованого внеску за місяць;

3) до платників з незначним ступенем ризику належить суб'єкти господарювання, які не мають перелічених вище ознак.

Планові перевірки платників єдиного внеску з високим ступенем ризику проводяться частіше ніж один раз на рік, із середнім – не частіше ніж один раз на два роки, з незначним – не частіше одного разу на п'ять років. Про планову перевірку платник єдиного внеску інформується не пізніше ніж за десять днів до дня її проведення письмовим повідомленням.

Позапланові перевірки проводяться органами Пенсійного фонду України без попереднього повідомлення за наявності однієї з таких обставин:

– подання платником єдиного внеску письмової заяви про проведення перевірки за його бажанням;

– виявлення та підтвердження недостовірної інформації, зазначеної у поданих платником документах обов'язкової звітності;

– звернення фізичних та юридичних осіб про порушення платником єдиного внеску вимог законодавства;

– неподання в установлений строк платником єдиного внеску звітності, а також письмових пояснень про причини, які перешкодили поданню такої звітності.

Строк проведення планової перевірки не повинен перевищувати 15 робочих днів

(для суб'єктів малого бізнесу – 5 днів), позапланової перевірки – 10 робочих днів (для платників єдиного внеску – суб'єктів малого бізнесу – 2 робочі дні). Продовження строку проведення планових та позапланових перевірок не допускається. Питання, які підлягають перевірці, та форма акта про результати таких перевірок затверджуються Пенсійним фондом України.

Органи фіскальної служби зобов'язані:

1) надавати на безоплатній основі інформацію з реєстру страхувальників Державного реєстру Пенсійного фонду України та фондам загальнообов'язкового державного соціального страхування, органам праці та соціального захисту населення, центральному органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, у порядку, визначеному Державною фіскальною службою України, за погодженням з Пенсійним фондом України, фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування;

2) щокварталу інформувати Кабінет Міністрів України про основні показники сплати єдиного внеску;

3) здійснювати контроль за дотриманням платниками єдиного внеску вимог чинного законодавства;

4) забезпечувати своєчасне внесення відомостей до реєстру страхувальників Державного реєстру;

5) здійснювати контроль за достовірністю відомостей, поданих до реєстру страхувальників Державного реєстру;

6) надавати безоплатно платникам єдиного внеску в усній та письмовій формі консультації з питань застосування законодавства про збір та ведення обліку єдиного внеску, роз'яснювати їхні права і обов'язки;

7) за вимогою платників, проводити звірення сум нарахування та сплати ними єдиного податку;

8) надавати Пенсійному фонду України інформацію про узгодження результатів перевірок у частині достовірності поданих відомостей про осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню.

Для ведення обліку платників і застрахованих осіб, накопичення зберігання та автоматизованої обробки інформації про сплату платниками єдиного внеску, нарахування та обліку виплат за окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні створюється Державний реєстр загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Цей Державний реєстр складається з реєстру страхувальників і реєстру застрахованих осіб. Інформація з Державного реєстру використовується виключно до потреб, визначених законами з окремих видів загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також для призначення всіх видів державної соціальної допомоги та субсидій, обміну інформацією з Централізованим банком даних з проблем інвалідності.

Інформація з Державного реєстру надається на запит органів праці та соціального захисту населення для призначення всіх видів державної соціальної допомоги та субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива у порядку та за формою, встановленими Пенсійним фондом України спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення.

Надання доступу до інформації з Державного реєстру здійснюється у порядку, встановленому Пенсійним фондом України за погодженням з фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Джерелами формування Державного реєстру є відомості, що надходять до Державної фіскальної служби України та Пенсійного фонду України від:

- державних реєстраторів юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців;
- платників єдиного внеску;
- застрахованих осіб;
- фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування;

– центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації актів цивільного стану, виконавчих органів сільських, селищних, міських рад;

– органів фіскальної служби та уповноважених суб'єктів для обліку даних Єдиного державного демографічного реєстру;

– центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики;

– державної служби зайнятості;

– інших підприємств, установ, організацій та військових частин;

– центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів;

– територіальних органів Пенсійного фонду України за результатами перевірок платників єдиного внеску;

– інших джерел, передбачених законодавством.

Реєстр страхувальників – автоматизований банк відомостей, створений для ведення обліку платників єдиного внеску – страхувальників. Реєстр страхувальників формує та веде Державна фіскальна служба України, користувачами цього реєстру є податкові органи, Пенсійний фонд України та фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування.

До реєстру страхувальників вносяться такі відомості:

1) податковий номер юридичних осіб (ідентифікаційний номер фізичних осіб – платників податків);

2) найменування (для фізичних осіб – підприємців та фізичних осіб, які використовують найману працю, – прізвище, ім'я, по батькові);

3) місцезнаходження (для юридичної особи) та місце реєстрації місця проживання або місце фактичного проживання (для фізичної особи);

4) форма власності;

5) види економічної діяльності, у тому числі основний;

6) клас професійного ризику виробництва;

7) кількість працівників на дату подання звітності та осіб, які виконують роботи

(надають послуги) за цивільно-правовими договорами;

8) інша інформація, необхідна для обліку платників, їх зобов'язань та сплати єдиного внеску.

Державна фіскальна служба України, оприлюднює на власному офіційному веб-сайті дані з реєстру страхувальників про взяття на облік страхувальника та його клас професійного ризику виробництва.

Реєстр застрахованих осіб – автоматизований банк відомостей, створений для ведення єдиного обліку фізичних осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню відповідно до закону. Реєстр застрахованих осіб формує та веде Пенсійний фонд України, користувачами цього реєстру є податкові органи та фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Персоніфіковані відомості про заробітну плату (дохід, грошове забезпечення, допомогу, компенсацію) застрахованих осіб, на яку нараховано і з якої сплачено страхові внески, та інші відомості подаються до Пенсійного фонду України роботодавцями, підприємствами, установами, організаціями, військовими частинами та органами, які виплачують грошове забезпечення, допомогу та компенсацію відповідно до законодавства.

Відомості про фізичних осіб – підприємців та осіб, які забезпечують себе роботою самостійно, подаються безпосередньо зазначеними особами.

На кожну застраховану особу у цьому реєстрі заводиться персональна облікова картка, яка складається з трьох частин:

1) умовно-постійна частина картки, в якій зазначаються: прізвище, ім'я та по батькові, дата народження, стать, номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі, громадянство, відмітка про смерть;

2) частина картки, що відображає: ідентифікаційний номер платника, загальний страховий стан, заробітну плату (дохід, грошове забезпечення), розмір сплаченого єдиного внеску та інші дані, необхідні для обчислення та призначення страхових виплат за окремими видами соціального страхування;

АНОТАЦІЯ

У статті розкрито завдання та функції органів Державної фіскальної служби України щодо збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. В ній досліджено забезпечення погашення зобов'язань платників єдиного внеску шляхом оптимального втручання в їх господарську діяльність через застосування законодавчо встановлених механізмів і процедур.

3) частина картки, що відображає здійснення виплат за окремими видами загальнообов'язкового державного страхування.

Така персональна облікова картка застрахованої особи зберігається в Пенсійному фонді України протягом усього життя особи, а після її смерті – протягом 75 років на паперових та/або електронних носіях за наявності засобів, що гарантують ідентичність паперового та електронного документів.

Контроль за додержанням вимог щодо захисту інформації Державного реєстру здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту персональних даних.

Таким чином, в умовах сьогодення важливу роль відіграє реалізація державної політики з адміністрування та контролю єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що покладено на Державну фіскальну службу України. Адже в контексті перебудови соціально-економічної сфери першочергового значення набувають питання підвищення ефективності податкової системи, що має на меті прискорити розвиток реального сектору економіки.

SUMMARY

The article describes the tasks and functions of the State Fiscal Service of Ukraine concerning the collection and accounting of a single fee for obligatory state social insurance. It investigated to ensure repayment obligations of taxpayers single contribution by optimal interference in their business activities through the use of statutory mechanisms and procedures.

Література:

1. Податковий кодекс України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>
2. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 2464-VI від 08.07.2010 р. // Урядовий кур'єр. – 2010. – 26 серпня.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Державну фіскальну службу України» № 236 від 21.05.14 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-п>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про ліквідацію Міністерства доходів і зборів України» № 67 від 01.03.2014 р. // Урядовий кур'єр. – 2014. – 12 березня.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення Пенсійним фондом України та його територіальними органами планових та позапланових перевірок платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 233 від 09.03.2011 р. // Урядовий кур'єр. – 2011. – 31 березня.
6. Бандурка О.М. та ін. Податкове право. Науково-практичний посібник. /- О.М. Бандурка, В.Д. Понікаров, С.М. Попова. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 312 с.